

Knjižnica Družbe sv. Cirila in Metoda.

Na svetlo daje in zalaga družba.

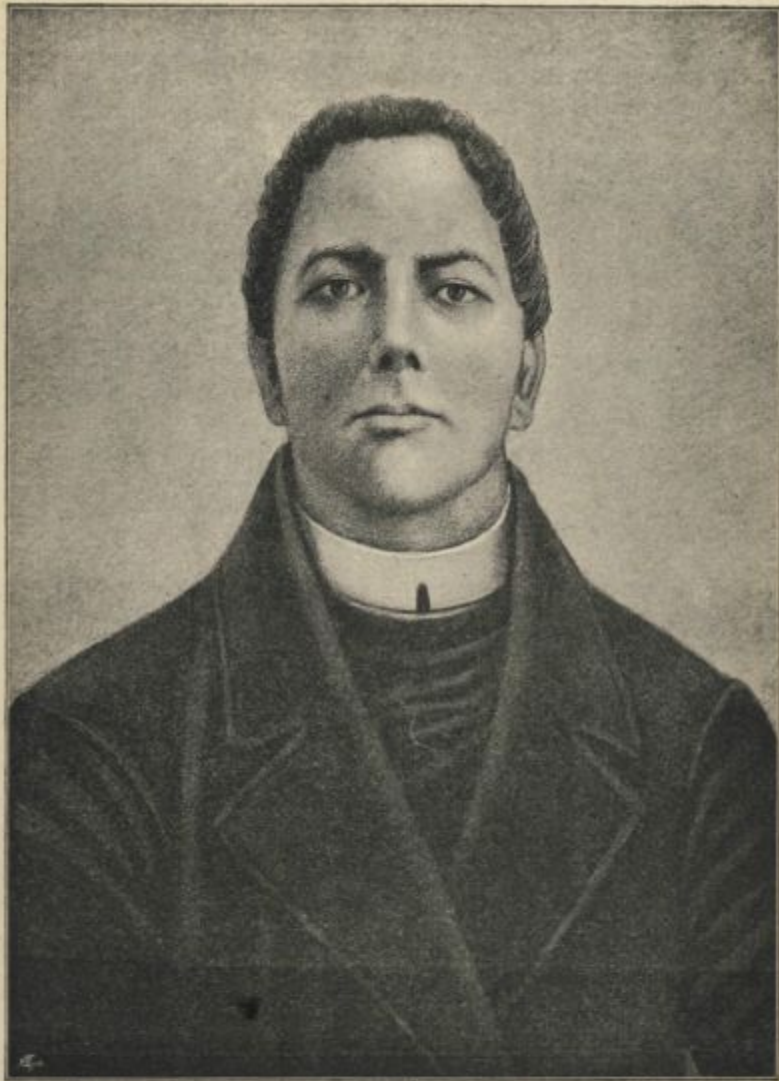
VIII. zvezek.

Janez Cigler,
slovenski pisatelj.

Tisek J. Blaznik-ovih naslednikov.

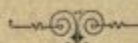
V Ljubljani.
1892.

Janex Ciglerz

Janez Cigler,

slovenski pisatelj.

Inv. št. 2505

Sign. 7Hv3

V spomin
stoletnice njegovega rojstva

spisal

Ivan Vrhovnik,

župnik trnovski v Ljubljani.

S tremi podobami.

v. 936 32a

V Ljubljani.

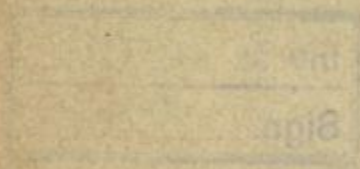
Izdala in založila „Družba sv. Cirila in Metoda“

1892.

33558 II.d.c; ~~d~~

James Cigler

dubl and II C33558 c

2 1418/1955

Ciglerjevo življenje.

ne 7. velikega travna t. l. je minilo sto let, odkar se je rodil pisatelj „Sreče v nesreči“, prve povesti slovenske, ki se je — kakor piše Fr. Levstik — tako prikupila našemu ljudstvu, da se je vrstila od hiše do hiše ter postala v resnici narodna.

Kakor je Valentin Vodnik po času prvi pesnik naš, takisto je Janez Cigler prvi povestničar slovenski. Oba je dala slovenstvu okolica ljubljanska. Poslednji se je rodil pri Županu v Udmatu hiš. šte. 4. Kakor pred sto leti, krije še dandanes rojstveni dom njegov (glej sliko na str. 6) slamnata streha in kakor zvest varuh čuva še vedno Županovo hišo na desni znamenje — ostanek nekdanjih Marijinih postaj, katerih prva*) je stala pred cerkvijo sv. Petra v Ljubljani, poslednja pa pri Mariji Devici v Polju. Vinska kapljica toči se pri Županu — Bog vedi kako dolgo že. Ljubljanski nedeljski izletniki so nekdanj radi zahajali semkaj. Sedaj

*) To znamenje so porušili pred kakimi 33 leti, ko so razširjali zaloško cesto.

krčmari vdova rajnega netjaka pisateljevega. Pred sto leti pa je kmetoval tu Andrej Ceglar. *) Dne 7. velikega travna 1792 mu je povila druga žena Margareta, rojena Skatinka, sina, katerega je še tisti dan krstil šentpeterski beneficijat Jakob Lakomnik (Wacolnig) na ime Janeza Nepomučana. Kumovala sta mu kmet Jožef Krivec in Marija Jelnikarica.

Prva žena Andrejeva Mina Skalarica je umrla brez dece. Drugi zakon pa mu je dal devetero potomcev. **) Dve tretjini otrok je pobrala smrt že v rani mladosti. Ostali so samo: pisatelj Janez, poznejši gospodar Martin († 11. grudna 1872) in Jera († 19. kimalca 1871).

Previdnost božja je odločila Janezu duhovski stan. Vstopil je v ljubljanske latinske šole jeseni l. 1804. Hrum in šum francoskih vojn je premotil marsikaterega dijaka, da je zamenjal knjigo s puško;

*) »Andreas Zeglar, rusticus« — stoji v krstni knjigi šentpeterski, takisto tudi v poročni matici dne 4. vinotoka 1784, ko se je prvič oženil Andrej, in dne 13. svečana 1786, ko se je drugič poročil. Pri Županu je bila ondaj hiš. štev. 1. — Naš pisatelj je izpremenil v korenskem zlogu svojega imena e v i, oziroma ie, v končnici pa a v e. Podpisaval se je: Ziegler, v poznejši dobi: Cigler na pr. v »Deteljici«, v »Kortonici«. Te pisave sem se oklenil tudi jaz. Poročilo ljubljanskega liceja z leta 1805 ima »in infima Grammatices Classe«: Zegler Joannes, Carn. ex Udmath — isto tako »Catalogus cleri« z l. 1815.

**) Pred Janezom, ki je bil četrtojenec, zagledali so beli dan: prvorojenka Elizabeta, rojena 19. listopada 1786, Martin, rojen 11. listopada 1787, in Jožef, rojen 26. svečana 1790. Za Janezom so došli še: Marija, rojena 2. velikega srpana 1794, Jakob, rojen 27. malega travna 1796, Marija, rojena 8. rožnika 1799, Jakob, rojen 19. malega travna 1802, in Jera, rojena 27. svečana 1805.

Cigler pa je vstrajal. Na gimnaziji ni bil posebno marljiv. Stopivšega v licej — tako so zvali tedaj 7. in 8. latinsko šolo, izpodbode ga sošolec in rojak Andrej Mešutar, rekoč: „Janez, čas je, da se resno poprimeva naukovi!“ — „Prav praviš, Andrej“, odvrne mu Cigler, „pokaživa kot filozofa (sedmo- in osmošolca), da nimava slame v glavi! Porabiva talente, ki nama jih je dal Bog!“ Janez ni izgubil niti jednega leta in ko je l. 1814 dovršil bogoslovje, bil je premlad za sv. mašništvo. Semeniško voditeljstvo ga pošlje torej za domačega učitelja k neki odlični gospodi, menda na Jablanico. V tamošnji graščini so govorili francoski. Ciglerju ni bil neznan ta jezik, vsaj je bila tedaj na ljubljanskem liceju posebna stolica za francoščino — učitelj ji je bil neki Chawrag. Grajska gospa izpodbuja Ciglerja, naj se popolnoma izuri v francoskem jeziku. Rad jo posluhne.

Dne 9. malega travna 1815 je postal mašnik. Tedaj so imeli pri Županovih v Udmatu veselo veliko noč. Za piruhe so dobili novega mašnika. Prvo presveto daritev je opravil Cigler v cerkvi sv. Petra v Ljubljani.

Dolgotrajne vojne so zakrivile pomanjkanje duhovnikov. Mladi posvečenec je moral torej takoj nastopiti kapelansko službo. Dekret z 18. malega travna mu je veleval v Kolovrat. Samoto kolovraško je zamenjal že 2. vinotoka istega leta s prijazno dobovsko kapelanijo; pa tudi tu je ostal samo malo časa — do 26. prosinca 1816. Iz Doba je šel kapelanovat v Škocijan pri Dobravi, od kodar so ga 14. listopada 1820 poklicali za Šilingovega beneficijata in kapelana v rojstveno mu župo k sv. Petru v Ljubljano, kjer je ondaj župnikoval tudi v slovenskem

slovstvu znani Janez Bedenčič.*) Tu je bil priča onih znamenitih dni, ko so se l. 1821 zbrali evropski vladarji h kongresu v našem glavnem mestu. Neizbrisno mu je ostalo imenovano leto v spominu radi rane, katero mu je vsekala smrt obeh roditeljev. Dne 28. svečana 1821 je izgubil mater Margareto, pol leta pozneje pa še očeta Andreja († 4. kimalca 1821).

Dne 2. rožnika 1823 so mu poverili upraviteljstvo topliške župe na Dolenjskem. V Toplicah se ni vdomačil. Vleklo ga je nazaj v Ljubljano. Tedaj je bila razpisana služba dušnega pastirja na ljubljanskem Gradu, kamor so izza l. 1815 zapirali politiške kaznjence, zlasti laške karbonarije. Za službo kaznilniškega kurata se je potegnil Cigler. Dobil jo je 24. listopada 1823. Med raznorodnimi, večinoma jako omikanimi ujetniki so mu mnogo koristile njegove obširne jezikovne vednosti. Tu se je do dobrega izvežbal v italijanščini. Tako izvrstno je govoril laški, kakor kak Toskanec. Kaznjencem se je priljubil izobraženi duhovnik, ki je tako rad občeval ž njimi ter jim stregel, kolikor je mogel in smel. Iz hvaležnosti so mu darovali velike svote zlatega de-

*) Poleg 5. natisa «Thomaža Kempenzarja čveterih Bukev» 1825 in 4. natisa Klementinijevega »Svetega križevega pota» 1826 (gl. J. Marn, Jezičnik, XXIII., 38.) je spisal tudi nemško knjigo: «Göttliche Anstalten zur Beseligung der Menschen und ihre Vollendung durch Jesum» 1828. O poslednji piše Cigler v članku «Literarische Notiz aus Krain» v celovski «Carinthiji» 1829, štev. 13.: «Der gelehrte Verfasser und eifrige Seelsorger, der auch eine verbesserte Ausgabe des Thomas v. Kempen in krainischer Sprache veranstaltete, zeigt in seinen Schriften, wie ausnehmend er in der heil. Schrift und in den Schriften den Kirchenväter bewandert ist, und wie sehr er sich bemüht zur Erhaltung der echt katholischen Lehre so viel möglich beizutragen». — Bedenčič je izdal tudi propovedi v nemškem jeziku.

narja. Neki Italijan mu je bil posebno udan. Ko so ga bili pomilostili, poslal je Ciglerju z doma nežen etui, v katerem so bile tri velike svetinje: jedna zlata, druga srebrna, tretja bronasta. Zlato so cenili nad 60 gld. Etui je nosil baje na pokrovčku napis: „Joann. Bapt. Canonici parochi Joanni Ziegler“. — Malodane devet let je prebil Cigler na ljubljanskem Gradu. Postrezala mu je tu sestra Jera, dokler se ni l. 1827 omožila v Šmartin pri Litiji.

S smrtjo Jakoba Križaja dne 12. rožnika 1832 se je izpraznila župa višnjegorska; 30. kimalca istega leta pa je dobila novega dušnega pastirja — Janeza Ciglerja. Skoro polovico svojega življenja je pasel čedo višnjegorsko.

Leta 1865 je daroval na tihem zlato mašo. Namerjali so tedaj trojno slovesnost hkrati: zlato mašo župnikovo, zlato poroko brata Martina in poroko netjaka Jožefa Jakliča iz Šmartina pri Litiji. Žal, da se krasni ukrep ni izvršil v dejanju.

V silno težavni kapelanski službi v Škocijanu na Dolenjskem se je bil Cigler jahaje prehladil v noge. To ga je morilo na stara leta. Leta 1862 je iskal pomoči v morski kopeli v Trstu. Dolgo je hiral. „Fiziški in moralno sem zelo onemogel“ — piše 15. velikega travna 1867 svojemu nekdanjemu duhovnemu pomočniku. „Prvo nedeljo po veliki noči so se me pri sv. maši lotile tolike slabosti, da so me morali nesti od oltarja“. Potrpežljivo je prenašal grozne bolečine, ki so ga večkrat po cele mesece priklepale na posteljo.

11. dan malega travna 1869 je rešil 77letnega starčka zemeljskih težav. Umrl je za prisadom na nogi. Pokopal ga je šmarijski dekan Matija Brolih

Grobni spomenik.

na grobišču župne cerkve sv. Tilna v Višnji gori. Gomilo mu kaže preprost kamenit spomenik, visok 2'45 cm, širok spodaj 66 cm, zgoraj pa 54 cm, vzdan na južni strani župne cerkve tik žagrada (glej sliko na str. 11). Napis mu slôve:

Janez Cigler

fajmošter Višnjagorski

R. 7. maja 1792

† 11. aprila 1869.

Tukaj trupla prah počiva,
Duša tam plačilo vživa,
Kličem milo 'z temne jame:
Moli, o prijatelj, za-me!

II.

Cigler — duhovnik.

Ko bi ničesar ne vedeli o Ciglerjevem duhovniškem delovanju, dovolj bi nam jasno pričali spisi njegovi, napojeni s krepkim verskim prepričanjem, da je bil Cigler duhovnik v najblažjem pomenu besede. Svedoki, ki bi nam mogli kaj poročati o prvi dobi njegovega dušnega pastirovanja, legli so že davno v grob. Kar podajem o Ciglerju duhovniku, tiče se jedino le njegovega župnikovanja v Višnji gori.

Svojim župljanom je bil v vsakem oziru dober pastir. Ob nedeljah in praznikih je imel vselej 10. opravilo. Govora njegovega so se veselili Višnjani, „Kakšno zgodbo nam bodo koli jutri povedali gospod fajmošter?“ ugibali so radovedno ob sobotah. Cigler je rad vpletal v propovedi kak mičen dogodek, ka-

teri je lepo raztegnil ter navezal na-nj primerne nauke. S prižnice ni žalil ljudi. Zbolelo ga je, ko je zvedel nekoč, da je ušla kapelanu pri krščanskem nauku preostra beseda. Ponašanje na leci mu je bilo postavno, živahno, celó mladeniško, beseda bolj mehka, ker ni imel zôb, vender pa prijetna. „Cigler je lepo govoril“ — pohvalil mi ga je odličen cerkveni dostojanstvenik.

Točno se je držal reda. Pet minut pred določeno uro je bil vselej že v žagradu in ko je odzvonilo, pristopil je takoj k oltarju. Ob sobotah in pred prazniki popoldne je rad zahajal v izpovednico. Še kot 64letni starček je presedel včasih po cele tri ure, deleč zakrament sv. pokore. Ni se ganil domov, dokler ni odstopil poslednji izpovedanec. Takisto je ravnal tudi ob nedeljah zjutraj. O pol petih je bil že v izpovednici. Oddahnil se je nekoliko le med rano službo božjo, potem pa zopet nadaljeval svoj vzvišeni posel. Nikdar se ni pritoževal, da ima preveč izpovedencev. Vesel je bil in zadovoljen, kadar so v večjem številu pritisnili. — Hudo je bil bolan, kadar je prekršil ustanovljeni si red.

Z isto natančnostjo, ki ga je spremljala pri sv. opravilih v cerkvi, izvrševal je tudi župni urad. „Župne matice njegovega časa so v pravem pomenu le popisje, kakor je izvrstno lepo pisal tudi vse druge reči“ — poroča o njem naslednik njegov. Vsako vrstico v omenjenih knjigah je pisal z drugačnimi črkami. Kópije župnim maticam je sam sproti spisaval. Pravi mojster je bil v fraktorni pisavi. Čudeč se toliki marljivosti, vzkliknil je knezoškof Anton Alojzij Wolf nekoč o vizitaciji: „Kaj takega se ne nahaja v vsi ljubljanski škofiji!“

Višnjegorska župa je precej obsežna. Osem podružnic šteje pod svojim zvonom. Prejšnje čase, ko še ni bilo tolikega nedostatka duhovnikov, pastirovala sta v Višnji gori poleg župnika še dva mašnika: kapelan in Megušarjev kuratni beneficijat, pa še kak dosluženec je prebil svoja stara leta ondukaj. Zanimivo naključje je združilo l. 1857 tri duhovnike v Višnji gori: župnika Janeza Ciglerja, kapelana g. Martina Narobeta in beneficijata Janeza Zavrla. Tedaj je šlo od ust do ust: Cigler je narobe zavrl!

Svojim duhovnim pomočnikom je bil uljuden, dobrosrčen predstojnik. Isto točnost, ki je njega krasila, tirjal je tudi od njih. Precej ko je nastopil, razodel je novemu došlecju, kako in kdaj naj izvršuje duhovska opravila. „Pri nas je tak red — dejal je — in tega treba se držati, da se ne bodo begali župljani!“ S kapelanom sta si delila pouk za prvo izpoved in za prvo sv. obhajilo. To leto je župnik pripravljaj dečke in kapelan deklice, drugo leto pa ravno narobe. S tako uravnavo dosegal je Cigler dvoje: prepričaval se je, kako poučuje kapelan in izpodbujal ga je hkrati, naj natančno izpolnuje svojo dolžnost, da se mu ne bode treba sramovati, kadar prihodnje leto župnik dobi njegove gojence v roke.

Rad je jemal kapelana seboj, kadar je šel v goste h kakemu sosednemu župniku ali pa tudi k svetni gospodi, kar se je pa le redko kdaj zgodilo. Pomočniki se mu niso pogostoma menjali. „Tista štiri leta, ki sem jih preživel pri njem, štejem med najprijetnejša svojega duhovskega življenja; vselej se jih spominjam z veseljem“, trdi bivši kapelan višnjegorski.

Zakaj je obtičal Cigler v Višnji gori? Tako izvrstni duhovnik bi bil pač zaslužil kako boljšo službo. Prosil je za Št. Vid pri Stičini, za Krko, za kanonikat v Novem mestu; toda mogočen nasprotnik mu ni dal priti iz Višnje gore. Knezoškof Anton Alojzij mu je baje obljubil odlično službo, če spiše „Olikanega Slovenca“. Knjižico je spisal, obljuba pa se mu ni mogla izpolniti. O takih porazih se je tolažil z ljubeznijo svojih župljanov, ki so ga spoštovali kot svojega očeta ter zaupno trkali na vrata župnišča njegovega, kadar jim je bilo treba dobrega sveta ali kake pomoči.

III.

Ciglerjev značaj.

Visoke rasti je bil, — jako prijetne zunanosti. Nekaj višjega mu je odsevalo iz obličja, kakor prav jasno kaže podoba njegova. Obraz mu je bil pozneje precej poln. V starosti je nosil vlasuljo, vrh nje pa vojaško kapico; to mu je bilo navadno domače pokrivalo. Oblačil se je zadnja leta precej skromno.

Pohlevna duša je bil Cigler. To sklepa Fr. Levstik že iz njegove „Sreče v nesreči“, v kateri nam je blagi pisatelj narisal do malega samo blage značaje. Miren, krotak, nekako skrivnosten je bil naš višnjegorski župnik, prijazen z vsakim, a vendar previden, gostoljuben, zmeren v jedi in pijači, delaven, omikan.

Ko je svojim vernikom pripovedoval kak mičen dogodok, rada mu je zaigrala solza v očeh. Tako je

bil mehkega srca. Nesrečnikom je rad pomagal. Nekemu učitelju, katerega je mučila putika, dajal je več let opoldne jedila za božjo plačo. Rekal je pogostoma: „Afflictis non est addenda afflictio!“ („Užaljenega ne žali še bolj!“)

Na sv. večer 1. 1863 se je bil prikradel med polnočnico neki zlobnež v njegovo stanovanje, hoteč mu izprazniti blagajnico. O pravem času so ga še zasačili. Cigler ni divjal nad ničemnikom, niti nevolje mu ni pokazal, svaril ga je marveč s čudovito krotkostjo in prizanašljivostjo ter mu predočeval ostudnost hudobije njegove.

Šala je spremljala Ciglerja celó na prižnico. Propovedi njegove so cikale na Abrahama a s. Clara. Rad je zavijal npravne resnice v šaljivo obleko. Ko so mu očitali, zakaj rabi šaljivo obliko na svetem mestu, izgovarjal se je: „Kmeta vse zaničuje in tlači; on trpi veliko; vsaj v nedeljo, ko pride v cerkev k službi božji, vsaj tukaj naj ima mir; vsaj tu naj bo dobrovoljen in vesel“.

Mnogoštevilnih družčin ni maral. Poslednji desetletji je redkokedaj kam šel. Malo je občeval z ljudmi. Temu je bila največ kriva mučna bolezen njegova. Kadar pa se je oglasil kak obiskalec, sprejel ga je jako gostoljubno. Dijakom in bogoslovcem je bil prijatelj in podpornik.*) Kadar so prihajali o šolskih praznikih domov v Višnjo goro, prva pot jim je morala biti v župnišče, sicer je bila velika zamera.

*) Graškega nadsodišča svotovalec Anton Romé († 27. m. leg. srpana 1886 v Šmihelu pri Novem mestu v 63. letu svoje dobe) se je hvaležno spominjal Ciglerja, ki mu je bil dobrotnik v dijaških letih.

Bogoslovce je rad vabil v goste ter se prav po domače zabaval ž njimi. *)

Sam je malo užival. Večerjal ni nikdar. Veliki petek ni okusil ni trohe kuhanih jedil; zadovoljil se je s kruhom in s kozarcem vina. — Pri obedu je rad ugibal šarade iz „Pusterthaler Bote“, kateri si je naročal poleg „Novic“, „Zgodnje Danice“ in „Slovenskega Prijatelja“. Imel je tudi lepo zbirko italijanskih in francoskih besednih iger.

Posebna prijatelja sta si morala biti, komur je zaupal kako količkaj važno zadevo. Bil je jako previden v pogovorih in v vsem vedenju. Pri Virantu v Ljubljani se snideta z nekdanjim kapelanom, ki je služboval tedaj kot lokalist na Kočevskem. Vračajočega se povabi Cigler k sebi v kočijo. Gospod prisede. Živahno se pogovarjata. Ko dospeta do Lavrice, omeni mladi tovariš neko politiško stvar. Cigler omolkne mahoma. Še le ko se pripeljeta onostran „žegnanega studenca“, izpregovori: „Gospod župnik, bodite previdni govoreč na cesti! Tudi grmovje ob poti ima včasih ušesa; človek sam ne ve, kdaj nalleti“. — Govoril je iz svoje izkušnje. Na ljubljanskem Gradu ga je pogostoma obiskaval skriven ovaduh, ki je polagoma izvelkel iz njega njegove politiške nazore. Prepozno ga je opozoril prijatelj, naj pazi, kak človek zahaja k njemu. Ko je zopet prišel izdajalec, bil je Cigler silno redkobeseden. Ti osodni obiski so izostali, toda Cigler je bil črn za vselej.

*) Kadar mu je bila družba po godu, povedal je tudi kako zanimivo iz svoje preteklosti. Evo vam jedne take drobtine! Ko se je Cigler šolal, hodilo je mnogo dijakov na izpoved k nekemu o. kapucinu, ki je lahkomiseln mladeniče tako-le svaril: «Schau er, schau er? wenn er so fortfahrt, kommt er in die Hölle!» Zato so mu dali dijaki priimek: pater Schauer.

Kadar je bilo treba, govoril je naravnost bodi-si s cesarjem, bodi-si s kmetom. Leta 1827 je prišel cesar Franc v Ljubljano. Poklonil se mu je tudi Cigler, ki je bil tedaj kurat v ječarni. Cesar ga vpraša: „Koliko ujetnikov ste že poboljšali?“ — „Nobenega, Veličanstvo!“ bil je kratek odgovor kuratov. —

Zvit Višnjan ga poprosi, naj mu posodi sto goldinarjev. „T., mi dva sva prijatelja, kaj ne da?“ vpraša ga Cigler. „Kaj pak!“ odgovori prosilec. „Ne rečem, da nimam sto goldinarjev — dé župnik na to — pa kakor hitro ti jih posodim, postal mi boš sovražnik. Ogibal se me boš, kakor hudobec križa. Le rajši prijatelja ostaniva!“ —

Nevesta pride vprašat župnika za svet, ali naj bi se možila ali ne. Cigler jo vpraša, kakšen je ženin. Ko ga dekle pohvali, reče ji: „Vzemi ga!“ Potem pa skrbno poizveduje o slabostih ženinovih. In ko mu nevesta tudi te našteje, veli ji: „Pusti ga!“ —

O neumorni delavnosti Ciglerjevi spričujejo spisi njegovi. V rokah mu je bila vedno knjiga ali časnik, ali pa je pisal. „Kolikorkrat sem prišel k njemu v sobo, našel sem ga stoječega pri pisalniku. Spis pa je vselej skril“ — poroča o njem večletni duhovni tovariš. Mnogo je čital tudi po noči, zato so mu v starosti oslabele oči.

Cigler je bil vnet bučelar. Pri ulnjaku sedeč je rad opravljal brevir. Tudi s sadjarstvom se je bavil. Prišedši v Višnjo goro, zasadil je in pocepil mnogo sadnega drevja za župniščem. Z ondotno župo je združena obširna kmetija. Za njo se Cigler zlasti v poznejših letih ni mnogo brigal. Župnikovo polje je bila knjiga, oralo pa pero. Vse gospodarstvo mu

je oskrboval hlapec Anton Brezovec. „Tone je naš mož!“ rekal je župnik. Če je prišel kupčevalec po voli, dejal mu je: „Le z našim možem se zmenita!“ Po vino na Dolenjsko in po konje v Medjimurje mu je hodil netjak Jožef Jaklič.

Da-si je bil kmečkega rodu, vender mu je bilo vedenje jako uglajeno. Kadar je prilika nanesla, občeval je lahkotno s plemenito gospodo, z grofi in baroni in s cesarskimi generali, ki so se potujoč po veliki cesti zglašali pri njem.

Omenjal sem že njegovih jezikovnih vednostij, francoščine in italijanščine, kateri sta mu gladko tekli. Z liceja je bil več obema starima klasiškima jezikoma. Kako se je izuril v slovanskih narečjih, čuli bomo pozneje. Govoril je baje tudi madjarski. Šestdesetletnik se je lotil še angleščine. Ta mu pa ni bila po godu. Po vseči mu ni bilo, ker se jedna in ista beseda tako različno izgovarja v raznih stavkih.

Preko Višnje gore je potoval malokateri tujec, ki bi mu ne bil vedel Cigler odgovora v njegovem materinem jeziku. Nekoč je prišel menih o. Ciril iz Carigrada nabirat milih darov. Tudi k Ciglerju je krenil. Po obedu se začneta razgovarjati v raznih jezikih. Mnogo jih je znal tuji gost, toda Cigler še več. Menih je obmolknil.

Drugikrat je dospela k sv. Roku pri Stičini imenitna Francozinja, ki ni umela drugega jezika, kakor svojega materinega. Niti najpotrebnejših rečij se niso mogli pomeniti ž njo ljudje, pri katerih se je mudila. Poslali so torej po jezikoznanca Ciglerja. Rad je prišel ter rešil gospo iz zadrege. Vsa solzna je bila Franco-

zinja, ko je našla človeka, s katerim se je mogla pogovarjati v svojem jeziku.

Svetske omike se je navzel nekaj kot domači učitelj na Jablanici, nekaj na ljubljanskem Gradu od plemenitih ujetnikov, nekaj pa na potovanjih v mlajših letih. Njegov netjak pripoveduje, da je vsako drugo ali vsaj tretje leto krenil na kako daljšo pot. Domača dežela mu je bila popolnoma znana. Posetil je baje Hrvaško, Italijo. Videl je Rim ter poklonil se papežu. Potoval je po Francoskem in po Nemškem. Da bi radi odsotnosti njegove ne trpelo dušno pastirstvo, izprosil si je baje o takih prilikah vselej namestnika od škofijstva.

Ne znam, kaj je zavedlo Ciglerja, da je proizvajal svojo rodbino iz Bavarcev. Dne 10. kimalca l. 1838 je bil na Dunaju. Tedaj je izdelaval c. kr. dvorski in nižeavstrijski deželni grbni slikar Jožef Stein tam poleg koroških vrat nasproti Esterhazijevi palači v pritličju hiš. števil. 1009 poleg raznih diplom tudi rodovnike in vsakovrstne grbe za pogrebe na papir in tafet, na platno in les; vrezaval jih je v železno in bakreno pločevino. Pri tem umetalniku je iztaknil naš pisatelj grb nekega Aleksija Zieglerja, ki se je bil porodil 5. listopada l. 1410 ter se potem vzel na častno stopinjo bavarskega svetovalca. Ta grb mu je v dveh ali treh izvodih preslikal Stein na papir za 12 gld. konv. veljave. Preko črnega, v dveh kotih srebrnega polja seza pol opečno rdeča pol srebrna prečnica. V obeh črnih poljih sta srebrni školjki. Iznad grbovih okraskov dviga se labudja srebrna glava. Spodaj je napisal Cigler s krasnimi črtami: „Alexius Ziegler Bayerischer Rath, geboren den 5. November 1410. Von diesem stammt die Familie Ziegler in

Udmat bei Laibach Haus-Nr. 4 Pfarre St. Peter Bezirk Umgebung Laibach's. Wappenbuch's Fol. 12360. Joan. Ziegler Pfarrer in Weixelburg persönlich abgeholt in Wien am 10. September 1838.* Jeden izvod tega grba je podaril sestri ter pristavil podenj opomnjo: „Gertrud Jaklič geboren 28. Februar 1805 in Udmat bei Laibach. Zugeheiratet auf S. Martin bei Litaj 20. Juni 1827. war geborne Ziegler.“ Drugi izvod je poklonil bratu Martinu, čegar potomci ga še zdaj hranijo.

Svojcem je bil jako udan.* Zlasti je cenil netjaka Jožefa Jakliča, posestnika v Šmartinu pri Litiji. Kot osemletnega dečka ga je vzel k sebi. Skrbel je, da je dovršil osnovne šole. Ko je odrastel, kupil mu je zemljišče v Krškem samo zato, da bi ga odtegnil vojaščini. Njega si je izbral za glavnega dediča svojega precej obilnega imetja.

Z isto natančnostjo, ki mu je bila tovarišica v življenju, poskrbel je tudi za svoj pogreb. Sosednjim duhovnikom, o katerih je slutil, da ga bodo spremili na poslednji poti, ostavil je zlatnike zavite v papir ter na vsak zavojček napisal obdarovančevo ime.

IV.

Cigler — slovenski rodoljub.

1.

Pred 70. leti so bili slovenski rodoljubi jako redki. Kolikor jih je štela naša ožja domovina, izšli so domalega vsi iz Vodnikove šole. Netili so med seboj oni sveti ogenj, ki jim ga je bil vnel v prsih pevec „Ilirije oživljene“. Med temi blagimi možmi je bil Janez Cigler.

Kako vnet je bil za svoj narod in za slovstvo njegovo, svedoči članek njegov: „Literarische Notiz aus Krain“ v celovški „Carinthii“ 1829, številka 13. Ponosno kaže Nemcem napredek slovenski. Oznanivši in kratko ocenivši 16 raznih slovsstvenih del, ki so izšla izza l. 1813, zakliče: „Tako si prizadevajo novi Ilirci doseči čedalje višjo znanstveno miko, da se mogo kdaj kosati s svojimi omikanim sosedi *).

Široko slovansko obzorje kaže njegova ocena Ravnikarjevih „Zgodb svetiga Pisma“ v istem spisu. „To izvrstno delo — piše Cigler — ki je spisano v pravem duhu čistega kranjskega, torej premnogim drugim slovanskim narečjem razumljivega jezika brez primesi tujih izrazov in besedij, ne čitajo samo na Kranjskem marljivo, marveč nahaja se tudi v rokah najoddaljenejših Slovanov, n. pr. Hrvatov, Dalmatincev, Čehov in Rusov, v katerih je našlo mnogo pohvale.“

Cigler je ljubil slovanske jezike. Govoril je hrvatsko ali srbsko, češko in rusko.

Ruščino je jel gojiti kot kapelan pri sv. Petru v Ljubljani l. 1821. Za kongresa je mnogo občeval s pravoslavnim svečenikom carja Aleksandra. Bila sta si prijatelja. Nekoč pa mu veli Cigler: „Vi ste razkolniki!“ Ta opomnja je hipoma raztrgala njijino zvezo. Pop ga niti pogledal ni od tistega dne.

Izvrstno je govoril srbski. Leta 1850 so potovali graničarski polki preko Višnje gore v Italijo. Vsak polk je imel svojega vojaškega duhovnika. Teh je došlo v kratkih presledkih najmanj. Bili so večinoma

*) «So bestreben sich die neuen Illyrier in der wissenschaftlichen Bildung immer höher zu steigen, um einstens mit ihren cultivirten Nachbarn ins Gleichgewicht treten zu können».

pravoslavni Srbi. Stanovali so v župnišču. Cigler je občeval ž njimi srbski. Vsi so se čudili lepoti njegove srbščine ter povpraševali kapelana, ali ni župnik rodom Slavonec; če pa to ne, gotovo je bival kdaj v Slavoniji ali v Srbiji, ker govori tako kakor srbski domačin. —

Rodoljub Cigler, ki je napisal l. 1829 znamenite besede: „Vsi prebivalci pokrajine Kranjske z velikim delom Korošcev, v kraljestvu ilirskem, govoreči slovenski jezik, prištevajo se velikemu slovanskemu narodu“ — pokazal je v svojih povestih prostemu ljudstvu, kako blizu smo si v rodu z ostalimi Slovani.

V „Sreči v Nesreči“ opisuje, kako je Francoz Bazilij Hudon rešil prijatelja Gapa, da ni vtonil v Be-rezini. Ta pa je njemu pozneje življenje otel, ker ni hotel povedati Rusom, da je pravi Francoz, ampak je le dejal, da mu je tovariš. „Njegovi ilirski jezik me je per življenji ohranil, ker je Karl precej z Rusi govoriti znal, in tako sebe in mene per življenji ohranil, ker je Rusam vedno pravil, da sva bila persiljena se z Rusam vojskovati.“ (str. 62.)

Slovansko zavest izraža tudi v „Dete-ljici“, kjer odgovarja Luka Rusinji Ani: „Mati! povem vam, da nisem Francoz. Francozi so me po sili vzeli, da sem mogel ž njimi se vojskovat. Jaz sem Slovenec, kakor ste vi, mi smo otroci ene matere Slovenije. Vaš jezik in naš jezik je edinega stebila; le odrastlik je različen. Zato se Rus in Ilirec kmalu razumeta.“ (str. 40.) Tako piše svedok ljubljanskega kongresa.

V isti povesti naglašja sorodnost poljščine s slovenščino. Čujmo odgovor Jakobov! „Nisem Francoz

jez — pravi — Slovan sem, kakor vi; prisiljen sem bil francoski soldat biti, doma sem iz Kranjskega na Ilirskem, kjer se govori le slovensko. Vaš poljski jezik se z našim kranjskim močno vjema, zato se lahko razumemo.“ (str. 51 in 52.)

2.

„Ne živi samo za se, temuč živi tudi za druge“ — ta rek je zapisal Cigler l. 1860 med „Podučljivimi pregovori“ v „Novicah“ str. 195., mnogo prej pa že v svoje srce. Dela njegova svedočijo, da ni živel samo za-se, ampak za svoj narod.

Pospeševal je napredek našega kmeta, te korenine slovenstva. Bolelo ga je, videčega, kako trdovratno se drži naš rod zastarelih tradicij, sosednji narodi pa napredujejo v vseh strokah. Resno opominja torej Slovence: „Novih navad ne zaničovati.“ (Novice 1844 str. 135). Kara namreč tiste, ki se posmehujejo novim izumom ter pravijo: „Več ko se novega znajde, hujši je na svetu.“ „Vse novo najdene reči niso za nič. Bolj umetalno ko ljudje ravnajo, manj imajo. Staro je nar bolji, staro vino in stara petica sta še nar bolji.“ Čujmo, kako pobija starokopitnežem ugovore! „Res je to, de staro vino in stara petica oba sta dobra. Tode staro vino, če le veliko let leži, sčasama vso moč zgubi; ne da se pred piti, z novim se mora zaliti. Tudi stara petica, če veliko let gre iz rok v roke, se sčasama tako odergne, de zgubi svojo ceno in vrednost. Ravno tako vsako delo po starih navadah opravljeno zgubi svojo ceno, če se po novih najdbah boljši, z manjši težo in z večjim dobičkam opraviti zamore.“ Potem zavrača trditev, češ, da so se naši

predniki držali vedno le starega ter kljubovali novim izumom. Oni so sprejemali vse, kar so spoznali, da je koristno. Drug od drugega so se učili. Tako se še zdaj godi.

«Človeška umetnost se vedno izdeluje,
Visoko um se v naših dnevih povzdiguje.»

Bedasto je tedaj vse nove najdbe brez razločka zametovati. Moder človek vsako novo reč dobro prevdari, poskusi in se prepriča. Če vidi, da je nova iznajdba dobra in koristna, jo obdrži in drugim perporoči; če se mu dobra ne zdi, jo v nemar pusti.

Pravi napredek širi se samo tam, kjer je doma treznost, varičnost, vstrajno delo, umno gospodarstvo. K tem čednostim izpodbuja Cigler naše prosto ljudstvo v zlata vrednem članku: „Pridnost potrebna“ („Novice“ 1846, str. 155, 159). „De bo kmet zamogel shajati, naj vživa le domače pridelke, ne pa takih, ki jih mora drago kupovati in veliko denarjev za-nje potrositi. Per malih kmetijah se ne dobi toliko, de bi kmetovavec zamogel vsaki dan kofè piti, meso jesti, in z dobrim vinam se gostiti. Mali kmetovavec tudi ne more dražih oblačil nositi, ali pa po shodiših pogostim hoditi, tam popijati in zapravljati. Vživa naj kmet pridelke svojih rok, oblači naj se po svojim stanu, brez potrebe naj nikamor ne hodi, po nepridnim naj nikoli nobeniga groša ne zapravi, gotovo bo shajal.“

Razvade našega ljudstva so skelele Ciglerja. Zla rana na telesu prostega slovenskega naroda je voglarjenje pri svatbah. V vasi Šk. na Dolenjskem so prišli 9. svečana 1846 fantje iz dveh sosednjih vasij na prežo. Oborožili so se s koli. Prežalci iz manjše vasi, videč, da jih je premalo, pobegnejo.

Nekaj se jih poskrije v sosednjo hišo. Premagovalci prihite za njimi ter pobijejo popolnoma nedolžnega človeka, „ki je le na večer prišel sem vas, kér so per tisti hiši šivce (žnidarje) imeli.“ Drugi dan je revež umrl. „De bi to grdo voglarjenje ali prezanje per ženitninah skorej vstavili in tolikim nesrečam konec storili!“ dodaje Cigler ti „Žalostni pustni zgodbi“, ki jo je priobčil v „Novicah“ 1846 str. 36.

Ostrino svojega peresa zasaja blagi rodoljub v pogubne vraže, ki begajo našega prostaka. V K. blizu V. je šla 9. malega travna 1845 neka mati v hosto pogledat, kako se pase živina. Seboj je vzela obe hčerki, jedno šest-, drugo štiriletno. Ostavivši ji na zeleni ravnici, oddalji se. Kar zakriči otrok. Mati prihiti ter vidi, da je deklico pičil gad. V šestih urah je bila mrtva. Žalujočim starišem so množili bridkost neumneži, govoreč, da se ne more zveličati človek, katerega je pičil gad, če umre v 24. urah. „Čuditi se je — piše Cigler v „Novicah“ 1845 — de se v današnjih časih tako grda vraža med ljudmi najde! To pride od tod, ker ljudje rajši in bolj terdno verjamejo jezičnim sleparjem in beraškim ciganom, kakor učnikom keršanske resnice. Vsaka neumna vraža je strupen gad v keršanski veri.“ Zatira jih, kjer koli jih nahaja. Pogostoma biča v svojih spisih lahkovernost našega kmeta, vero v čarovnice, ki narejajo živini ter prouzročajo točo in viharje.

Ljubó opominja roditelje. „Staršam v poduk“ je naslov poročilu njegovemu o dveh nesrečah, ki sta se zgodili zbok nepaznosti roditeljev blizu V. l. 1846. Vtonil je v neki jami 2½ leten zal fantič, 16 dni pozneje pa v sosednji vasi B. ravno leto stara punčika. „Starši! ne pušajte otrok v nevarne kraje — svari Cigler.

Otroci so od Boga vaši skerbi izročeni. Če pa vaši zanikarnosti ob življenje pridejo, ste vi tega krivi, ste vi njih ubijavci!" („Novice“ 1846 str. 123.)

Cigler je ljubil učečo se mladino. Kako lepo je opisal izlet višnjanskih šolarjev o Alojzijeve m. 1860 v Dedin dol („Novice“ 1860, str. 223)! Konec leta je odlične učence najrajši sam vpisaval v „zlate bukve.“ Gostoljubnosti njegove do dijakov sem že omenil. Lepo je osvedočil svoje rodoljubje tedaj, ko je slovenski mecena nesmrtni škof Anton Alojzij polagal temelj onemu zavodu, ki je dal slovenstvu že toliko vrlih mož. Alojzijevišču je podaril Cigler l. 1847 znamenito svoto 215 gld. st. d.

Na tihem je delal rodoljub Janez Cigler. Nikdar se ni oblastno ril v prve vrste.

Kako iskreno je ljubil svoj narod, pokazal je najsijajneje s toli mnogovrstnim in plodovitim delovanjem na slovstvenem polju.

V.

Cigler — slovenski pisatelj.

«Veselo letala

Čebélica v log,

Medú nabirala

Po cvétji okrog.

Janez Cigler.

Marljivi bučelici je podoben naš pisatelj. Neumorno je nabiral medu ter ga ponujal rojakom v svojih spisih. Celih 38 let — od l. 1828, ko so izšle njegove „Molitve za bolnike“ pa do l. 1866, ko je družba sv. Mohorja izdala poslednjo povest Ciglerjevo: „Kortonica“ — deloval je v slovenskem slovstvenem

logu. Zanimiva je ta doba v duševnem življenju našega naroda. „Krajnska Čbelica“, „Novice“, „Drobtince“, „družba sv. Mohorja“ — to so one točke, okoli katerih se je več ali manj sukalo ondaj naše slovstveno gibanje. Vsem tem podjetjem je bil sotrudnik Janez Cigler. Oglejmo si najprej

Ciglerjeve pesmi.

Ni jih mnogo. Izšle so v „Krajnski Čbelici“ in v „Novicah“. Prva je prinesla v 2 zvezku l. 1831 tri basni: „Mravlja s kobilico“, „Šinkovec všel“ in „Pajk z muho“, in dve pripovedni pesmi Ciglerjevi: „Plahtana dvoje“ in „Dozdevna smrt“. V 3. bukvicah „Krajnske Čbelice“ sta basni: „Lesica z kužetam“ in „Povračilo“. „Čbeličarju“ Ciglerju je bil znak: *.* in Z. V „Novicah“ je objavil: „Ljubljanske kovače“ (1844 str. 37) in „Zmoto“ (1849 str. 131).

Iz nekdanjih slovenskih beril je znana „Mravlja s kobilico“. To je prva natisnjena pesem Ciglerjeva. Ona je italijanskega porekla, česar pa pesnik ni priznal.

Basen „Šinkovec všel“ izraža veselje radi dobljene svobode:

«Zdaj jéče kon'c ubog'mu tiču;
Zadosti tičar! sem je vžil:
Frk, frk! zelén'mu pójem griču,
Nič, nič me več ne boš učil.*)

„Pajk z muho“ — ta basen „da péčicam uk: Bežíte nastavi! Nevaren klobuk!“

*) Pesmi iz «Kr. Čbelice» navajam poleg drugega natisa. Druge bukvice so izšle drugič l. 1847, tretje pa l. 1849.

V „Lesici z kužetam“ opisuje lisičjo nehvaležnost. Nesramnica je izrinila kužeta — zobaka — iz gorke hišice, kamor jo je bil gostoljubno sprejel.

„Povračilo“ opeva hvaležnost bučelično. Zdi se mi, da je to najlepša pesem Ciglerjeva. Evo je!

Povračilo.

Vesélo letala
 Čebélica v log,
 Medú nabirala,
 Po cvétji okrog.

Vihar jo zavije,
 Ne more letét',
 V vodnjak jo pobíje:
 Kakó se otét'!

Golobčik kar šine
 Šibin'co vlomit,
 Jo v vódo poríne
 Čebélco rešit'. —

Nevarnost otvéze
 Goloba strašnã.
 Ga strélec zaléze,
 Poméri v njegã.

To vídi čebél'ca,
 Vrniti hití,
 U róko pič' strélca,
 Golob odletí.

Srcé pozabilo
 Ljubézni ne bó,
 Dobrote vračilo
 Da milo nebó.

„Dozdevno smrt“ in „Ljubljanske kovače“ je zajel iz povestnice svoje rojstvene župe.

Pred 300 leti je umrla Marjeta Ziderka. Prineso jo v mrtvašnico k sv. Petru. Krsta je odkrita. Na desnici blesti rajnici zlat prstan. Po noči se prikrade tat. Mudi se mu. Nagloma ji hoče potegniti dragotino s prsta, toda ne more je sneti — prst je otekel. Pošast zasadi zobe vanj. Grozna bolečina prebudi omedlelo Marjeto, vzpne se ter mahne tatu tako silno, da se zgrudi na tla. Ziderka pa hiti domov, trka ter kliče moža, proseč: „Naj te ne obide groza, tvoja rajnica trka.“ Mnogo let je še živela potem v srečnem zakonu. — Taka je vsebina „Dozdevni smrti.“ Posnel jo je Cigler po anekdoti, priobčeni v „Illyrisches Blatt“ 1823 str. 80. Tam stoji, da je spomladi l. 1545 po dolgi bolezni preminila Margareta „Siederinn“, pa zbok roparskega napada zopet oživela v mrtvašnici.

Pri sv. Petru v Ljubljani so prejšnje čase svetili kovači pri procesiji na sv. R. Telesa dan. Bandero s sliko svojega pomočnika sv. Eligija pa nosijo še danes o Telovem. Ta starodavni običaj opeva Cigler v pesmi:

„Ljubljanski kovači.“

«V Ilirjo pridere
Nevsmiljen tiran,
Ljubljano razdere
Neverni Osman.

Zdaj cerkve se loti
Šempeterske žgal',
Kovači na poti
Ne dajo končat.

Z gorečim železam
Nad Turka deró,
Z velikim trpežam
Serčno odženo.

V Šempetru z procesjo
Kovači gredó,
H spominu tam svet'jo,
Bandero neso.*)

Dodal ji je to-le opomnjo: „3. dan Rožnicveta 1472 je Turk cerkev sv. Petra v Ljubljani požgal; v spomin tega beremo tukaj**) leta napis: „Anno 1472 den . 3 . | ivnii ist dieses Got | ts havs . s . petri als | pfarkirchen der stat | labacn von dem erb | feindt christliches | namens den tvrcke | abgebrant vnd ve | rhert worden 1618.*

*) Druga pripoved izvaja ta običaj izza časa ljubljanskega škofa Tomaža Chrōna, ki je po dolgem premolku zopet uvel procesijo sv. R. Telesa. Sam je nesel Najsvetejše preko brvi, ki je držala čez Ljubljanico ondukaj, kjer se vzpenja zdaj šentpeterski most. Oboroživši se s kladivi spremljali so škofa ljubljanski kovači, ki so bili zvesti ostali sv. katoliški veri. Procesija dospe preko brvi. Zdajci planejo nanjo protestantje. Kovači pa se jim postavijo po robu ter jih zapode v beg. V spomin na to katoliško zmago so postavili ondu znamenje, katero pa so odstranili tedaj, ko so odpravili brv ter jo nadomestili z mostom. Ostanke znamenja so hranili dolgo kot zgodovinsko dragocenost v sosednji hiši pri Korenu na Poljanski cesti št. 26. L. 1843 pa sta se šentpeterski župnik Matevž Svetličič in ljubljanski župan Hradecký pobrinila, da da se je spomenik — kamenit križ — popravil ter postavil na sedanje mesto na Žitnem trgu. Troške so pokrili z radovoljnimi darovi. Največ je pripomogel mecena knezoškof Anton Alojzij Wolf. Spomenik je blagoslovil imenovani župnik na velikonočni ponedeljek istega leta. — Izza časa Chrōnovega so se vdeleževali ljubljanski kovači vsako leto procesije sv. R. Telesa pri sv. Petru. Mojstri so prišli s svojimi pomočniki k 1. duhovnem opraviču. Spremili so duhovnika s plamenicami in z navadnimi svečami k oltarju; po povzdigovanju pa so šli k darovanju. Pri procesiji so nosili pomočniki nebo in kovaško bandero; mojstri pa so svetili s plamenicami.

**) v cerkvi sv. Petra v Ljubljani na kameniti plošči vzdani v steno blizu vhoda na desni strani. Prepisal sem napis razen majuskul natanko.

V „Plahti na dvoje“ izganja hudobna nevesta tasta Nemaniča. Težko se loči starček od ljubljenega doma. Jokaje prosi na pragu, če sme, „le plahto uzét', de bi mogel se v mrazi odet.“ Odurno ga zavrne nevesta: „Kar kol' je pri hiši, pri hiši naj bo!“ Sina zaboli ta surovost. On ukaže svojemu sinčku, naj stopi po odejo ter naj jo da dedu. Fant razpolovi plahto; polovico da starčku, polovico pa materi rekoč: Koristila vam bode, kadar vas izžene moja nevesta. „Mat' grozo čutila opombe sinú, ostati prosila pri sebi tastú.“

Pikra je „Zmota“:

Satan z babo se prepira,
Peter ju zmirit' ne vé,
Naglo sablico izdira —
Preč obema ste glavé.

Razserden Gospod mu pravi:
•Peter! tega ne terpim,
Berž nazaj glavé postavi!
Primete se, jez skerbim.▪

Peter zmoten kar popravi,
Žensko glavo vragu da,
Ženi vragovo postavi, —
Marsikdo še to pozná.

Neki odličen prijatelj njegov mi piše: „Cigler je rad zložil kako šaljivo ali satirično pesem. Spominjam se, da mi je bral nekoč dobro osoljeno satiro o Višnjanih, v kateri hudo biča napake posamičnih vasij. Ali sva se smijala!“

Pesnikujoč je posnemal Cigler Vodnika, čegar pesmi je znal tako naglo recitovati, „kot bi žeblje koval.“ Oblika pri Ciglerju je vsa Vodnikova. O notranji vrednosti Ciglerjevih pesmij sodi izdatelj najno-

vejše izdaje „Krajnske Čbelice“ R. Perušek: „Njegove pesni, ponajveč pripovedne, so brez pesniškega poleta.“ (Uvod 1. buk. str. 10.) Prešeren mu je baje posvetil sršena: „Kam je prešel polž iz Višnje gore.“ — „Višnjani kam ste svojga polža djali?“ — „Za Pegaza smo pévcam ga prodali.“

Ciglerjeve povesti.

V slovenskem slovstvu je l. 1836 preznamenito. Tedaj je izdal Prešeren svoj nesmrtni „Kerst per Savici“, Kopitar svoje največje delo „Glagolita Clozianus“, Cigler pa prvo slovensko povest:

1. «Sreča v' Nesreči, ali popisvanje čudne zgodbe dvéh dvojčikov. Podučenje starim in mladim, révnim in bogatim. Spisal in na svitlobo dal Janez Cigler, Fajmašter per s. Tilni v' Višnjigori. V' Ljubljani. Natisnil Jožef Blaznik. 1836. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu.“ 8. 139.

Ta povest je prva posvetna knjiga, katere se je oklenil naš narod z vso ljubeznijo. Uzroke, zakaj se mu je tako prikupila, navel je Levstik v „Glasniku“ 1858 1. zv. str. 83 in 2. zv. str. 35. „Ta povest je take snovi, da se mora slovenskemu ljudstvu uže samo zavoljo tega prikupiti. Poglavitne osebe so naše, imena imajo slovenska, njih dom je krajnska zemlja blizo Ljubljane, in čas, v katerem se to godi, ni starodavni, ampak bližnji. Začetek je v domači deželi, od koder se možje potem razidejo križem svet. — Pisatelj je dobro znal, da je ljudstvo med nami rado vedno; da v slast izvprašuje, kakó je drugod po zemlji; kakó tam živijo ljudjé; kaj delajo; s čim se ptujci hranijo; vedil je, da se rado bere od vožnje po morji, od hudih viharjev in potopov, ker nekoliko

naše dežele sega notri do jadranskih valóv, od koder časi celo prosti narod pripovedovati čuje, kaka nevarnost ladijam pertí, kako se udarijo vetrovi. Tudi vojske ni pozabil. Kdo rad ne posluša, kako se v krvavi bitvi trume zgrabijo, ko topovi grmé? Dosluženi vojščaki radi razlagajo, kar se je njim pripetilo; toda njih besede so večidel tako poverhu, tako lažnjive, da se ljudém o tej reči misli ne razvedré, ampak še bolj zamotajo; radovednost pak se vender budi.“ Z vneto besedo našteva prvi kritik slovenski vrline Ciglerjeve povesti. On meni, da je čisto izvirna; „pa bodi-si, da ní — česar pa ne vemo — ta hvala gotovo gre Cieglerju, da je iz njegovih rok prišla tako preslovenjena. — Dasiravno ta knjižica v lepoznanškem oziru ni brez hib — tudi te je navel Levstik — vender ji še zdaj (1858) nimamo verstnice; vender bi se naši povestničarji marsikaj lahko učili iz nje.“

Drugi popravljeni natis je l. 1882 založil in izdal Ivan Tomšić kot III. knjigo „Knjižnice slovenske mladini“: „Sreča v Nesreči, ali popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Poučenje starim in mladim, ubožnim in bogatim“. 8. 145.

2. „Življenje S. Heme, brumne koroške grafine. Spisal in na svitlobo dal Janez Ciegler, Višnagorski fajmašter. Natiščene ino založene per Janezu Leon. 1839. 8. 70.“ Kraj, kjer je izšla knjiga, ni izrecno omenjen, po tvrdki Leonovi sodimo, da je zagledala beli dan v Celovcu. Poleg naslovnega lista je v les urezana podoba sv. Heme, na 12. str. slika grofa Viljelma III., na str. 60 pa krške cerkve in tik nje ležečega samostana na Koroškem (Wahl sculp.). Vsebina knjigi je tale: 1. Rojstvo s. Heme. 2. Hema se omoži. 3. Wilhelm in Hema dobita dva sina. 4. Wilhelm in Hartvik,

sinova s. Heme oba umorjena. 5. Kako sta mlada grofa umorjena, pride na dan. 6. Knapje štrafani. 7. Puntarski knapje se združijo, in se celi vojski v' bran postavijo. 8. Grof Wilhelm gre v' Rim na božji pot. 9. S. Hema udova. 10. S. Hema vmerje. „Precej po smerti se je pokazalo, de so ljudje Hemo že v' življenji za svetnico imeli“ — piše Cigler, završujoč knjigo. Od vsih strani od dalnih in bližnih so ljudje začeli njeni grob obiskovati in se njenim prošnjam perporočati. Njeno ime in njene dela so se daleč razoznatile, vsi so jo povišovali in častili, ne le revni kmetji, ampak tudi imenitni žlahni gospodje iz Koroškiga, Krajskiga in Štajarskiga so hodili na njeni grob jo častit. Henrik I. četerti kerški škof, kar se zdaj celovski škof imenuje, je v' leti 1174 vkazal telo sv. Heme iz groba izkopati, in z veliko častjo je bilo od duhovnov neseno v' veliko kerško cerkvo, ktero je ona izzidat dala, grozno veliko ljudi je bilo zraven iz vsih krajev. Položeno je bilo v' zidano jamo pod velikim altarjem sv. Heme, kjer še zdaj počiva. Še zdaj hodijo ljudje iz dalnih krajev na božji pot k' sv. Hemi, ker jo z andohtjo častijo in se njenim prošnjam perporočajo. Njeni praznik se na Koroškim vsako leto obhaja 27. rožencveta, vsi duhovni Kerške škofije morejo tisti dan sv. Hemi na čast posebno molitev opravlati“.

3. „Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov. Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Izdala družba sv. Mohora. Z dovoljenjem visokočast. Ljubljanskega in Kerškega knezoškofijstva. V Celovcu 1863. Natisnil Janez Leon.“
8. 115.

Pohvala Levstikova v „Glasniku“ je privabila 70letnega starčka zopet na leposlovno polje. Ozrl se je nazaj v viharno dobo svoje mladosti ter iz časa francoskega gospodstva v Iliriji podal Slovencem triperesno „Deteljico“ — povest v treh delih. Izdala jo je družba sv. Mohorja o prvi tisočletnici slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda. Pisatelju je poklonila nagrado 100 gl. „Deteljična“ snov v marsikaterem oziru spominja na „Srečo v Nesreči“.

Čujmo, kako opisuje Cigler nesrečno vojno na Ruskem! „Nekdanji francoski cesar Napoleon je s svojo neskončno veliko armado v oblast dobil Moškovo, staro pglavitno mesto ruskega cesarstva, 14. dan kimovca 1812. Ker so pa Rusi iz mesta pobrali, kolikor so mogli in mesto popolnoma požgali in pokončali, so mogli Francozi Moškovo popustiti in se nazaj vrniti, ker niso mogli nikjer živeža dobiti. Napoleon je zapustil Moškovo 19. dan vinotoka, to je oktobra 1812. Le 34 dni je notri prebival. Pomikala se je počasi vojska za njim ravno po tistem potu, po katerem je prišla. Ko so pa Francozi požgano mesto popustili, jelo se jim je hudo goditi. Rusi so Francoze od vseh strani zalezovali, jih streljali, pobijali in neusmiljeno morili. Grozno veliko so jih vjeli in v sužnost odpeljali.

Ko pridejo Francozi konec mesca listopada 1812 do reke, ki se jej pravi Berezina, pokončali so Rusi tam francoske vojske grozno veliko. Strah je brati, koliko so Francozi tam terpeli. Rusi hitijo za njim z močno vojsko, Francozi, vsi trudni, sestradani in zmerznjeni, pribežijo do Berezine. Res da so dva mosta čez vodo naredili, toda ker je bilo ljudstva silo veliko, vsak hiti na most, da bi ušel Rusom, ki

so jim na pete bili. Mostovi so se jeli podirati, Rusi na nje streljati. Zima strašna, francoski soldatje pa niso imeli nič zimskega oblačila. Kdor je v vodo padel, je zmerznil. Tak strah je bil takrat, da tisti, kateri so srečno odšli, nikdar niso mogli tiste nesreče pozabiti. Kakor so Rusi v svojih vojskinih naznanilih pisali, je bilo v reki Berezini 36 tavžent utopljenecv najdenih. Pa tudi tistih, kateri so čez Berezino srečno prišli, je potem veliko zmerznilo, ker zima je bila posebno huda, beguni pa niso imeli ne živeža ne oblačila, in noč in dan ne pokoja pred Rusi. Ostanki velike francoske vojske pribežijo v poljsko mesto Kovno po imenu. Tukaj jih Rusi več ne preganjajo in ne morijo“. Str. 47 in 48.

4. „**Kortonica, koroška deklica.** Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Na svitlo dala družba sv. Mohora. Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva. V Celovcu 1866. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani“. 8. 80.

S tim delom se je poslovil Cigler od Slovencev. „Kortonica“ ni izvirna. Pisatelj jo je posnel po neki daljši povesti, ki jo je bil objavil časnik „Pusterthaler Bote“. Presadil jo je na domača tla tja v Borovlje na Koroškem.

Razen prve (v 2. natisu) ni najti nobene povesti Ciglerjeve v knjigotrštvu. Jako bi vstregla slavna družba sv. Mohorja Slovincem, ko bi jim v proslavo stoletnice svojega pisatelja hotela podati zbrane povesti Janeza Ciglerja.

Cigler — nabožni pisatelj.

1. „**Molitve za bolnike.** V Ljubljani Natisnila Franciška Retzer 1828. 12. 247. — Na čelu knjigi je krasna jeklorezna podoba (Labaci sc. M. Chael), pred-

stavljajoča Kristusa na križu sredi med dvema razbojnikoma. Spodaj je napis: „Tako umerje spokorjeni, Nedolžni, hudobni“.

V predgovoru piše: „Potrebne so tedaj te bukvice duhovnim pastirjem in drugim ljudem, zato ker do zdaj nismo nobenih kranjskih bukvic imeli, iz katerih bi se bile mogle moliti bolnikom perpravne molitve, in jim upanje v' neskončno usmiljenje božje dajati. Dobro in prav bi bilo, de bi té bukvice per vsaki hiši bile, kjerkoli kdo brati zna; duhovni pastir velikrat bolnika zavoljo dalje in družih opravil ne more po gostim obiskati, takrat mu kdo drugi lahko kaj bere, ali moli, ga potrošta in dobro delo stori, ker mu, kakor usmiljeni Samaritan, vino in olje v' dušne rane vliva. Kdor se ljudém usmiljeniga skaže, bo tudi per Bogu usmiljenje dosegel“. — Pisatelj — Janez Ciegler Duhoven v' Ljublanski jetnišnici — se je podpisal konec predgovora. „V to prekoristno knjižico, lijočo tolažbo bolnim in umirajočim kristijanom — piše sam iz Ljubljane 25. svečana 1829 „Carinthii“ — sprejelo se je mnogo iz slavno znane nemške knjige za bolnike, katero je spisal rajni knez in škof krški Jakob Peregrin Pavlič, zato bode skoro pošlo teh 2000 izvodov, ki so se natisnili“. In res — že prihodnje leto (1830) je izšel 2. natis v Ljubljani pri Sassenbergu (12. str. 282).

2. „Štiri posledne reči ali premišljevanje Smerti, Sodbe, Pekla in Nebes. Spisal Janez Ciegler, Duhoven iblanske jetnišnice. V' natis tih bukvic so milostlivi Firšt Gospod Gospod Anton Alojz, Iblanski škof 17. maliga serpana 1830 dovolili. V' Iblani,*) na prodaj

*) Navajajoč to delo Ciglerjevo opaža Metelko k nenavadni obliki: «V' Iblani» to-le: «Namesti v Ljubljani marsikteri okraj-

per Janezu Klemenzu, bukvovezu. 1831. 12. 192. Natisnil? Spredaj je alegoriška podoba spominjajoča nas štirih poslednjih rečij. Pridejana ji je vrstica iz knjige Sir. 7. p.: „Per vsih svojih delih spomni se poslednih reči.“ Ta jedrovita ascetiška knjiga obsega: Predgovor. Pervi del. Od smerti. I. Smert grešnika. II. Smert pravičniga. Opominvanje. — Drugi del. Od Sodbe. I. Posebna Sodba. II. Velika ali posledna Sodba. — Tretji del. Od Pekla. — Četerti del. Od nebes. Opominvanje.

3. „**Mašne bukvice**, to je: molitve per sv. maši, tudi druge vsakimu kristjanu potrebne molitvice. Zraven tudi kratko premišljevanje terpenja Jezusa Kristusa ali sveti križovi pot. J. C. V Ljubljani. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu.“ 12. 328. — Škofijstvo je odobrilo to knjigo 9. sušca 1832. Na poslednji strani konec kazala stoji opomnja: „Natisnil Jožef Blaznik, 1832“. Knjigi načeluje preprost lesorez: Kristus na križu; tudi sv. mašo pojasnjujejo isto take sličice. Molitve v „Mašnih bukvicah“ je povzel Cigler večinoma iz drugih slovenskih molitvenikov (Šafařik). Leta 1852 je izšla ta knjiga v gajici.

4. „**Dober nauk ali kratko podučenje se časne in večne nesreče obvarvati**. Spisal in na svitlobo dal Janez Ciegler, duhoven ljublanske jetnišnice. V Ljubljani, natisnil Jožef Blaznik, 1832. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu“. 12. 132. Napisu posamičnih poglavij nam predočujejo nauke, ki jih daje Cigler v ti knjigi pobožnim Slovencem: I. Skerb za zveličanje. II. Koliko škodo nam greh naredi. III.

šajo v govorjenji prvi zlog in pravijo Iblana; bral sem pa vender tukaj vpervič tako. Ali ni tudi Ipava namesti Lipava? J. Marn, Jezičnik ali Metelko v slov. slovstvu str. 131.

Storjena krivica se more popraviti. IV. Od čistosti. V. Nekteri zgledi prave čistosti. VI. Od nečistosti. VII. Perpomočki nečistosti se obvarvati. VIII. Od pohujšanja. IX. Od poterpežljivosti. X. Od hudobnih navad. — O njih piše Cigler: „Vsak človek ve, kako mehka reč je sneg, in kako kmalo se staja. Če le pride čeznj gorak veter, ali pa toplo sonce, hitro zginje; vender če dolgo leži, in ne pride toplota do njega, se tako uterdi, da ga tudi sonce berž ne rastopi. Hrast se rad da sekati, če pa le dolgo časa v' vodi leži, postane terd kamnu enak. Če železo malo zarijovi, se v' začetku kmalo pomaga, kir se lahko očisti, če pa se pusti dolgo časa v' riji ležati, ga rija tako sné, de ga ni mogoče več svetlo polikati. Ravno tako se godi s človekam, kateri dolgo časa v' grehah naprej živi, kir grehi se per njemu tako ukoreninijo, de jih ne more več zapustiti, zato kir so mu v' navadi“.

5. «**Duhovni studenc**, to je, lepe molitvice, s kterimi zamorejo keršanske duše veliko dobrot od Bogá sprostiti. Na svitlobo dal Janez Ciegler, fajmošter v' Višnjigori. V' Ljubljani, Natisnil Jožef Blaznik. 1835. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu.“ 12. 209. „Duhovni studenc“ zalšajo štirje lesorezi: Jezus — luč sveta, zadnja večerja, Zveličar na oljski gori in Mati Božja. Škofijsko potrjenje je došlo knjigi 7. velikega srpana 1835. Ta molitvenik se je jako razširil med ljudstvom. Doživel je sedem natisov (5. pomnož. nat. 1850. — 6. nat. 1853. — 7. nat. 1858. 12. 234).

6. «**Kratki Nauki za vsaciga človeka**. Na svitlobo dal Janez Ciegler, Fajmošter v' Višnji gori. V Ljubljani, Natisnil Jožef Blaznik, 1835. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu.“ 12. 60. — Škofijsko privo-

ljenje v natis 7. velikega srpana 1855. V ti knjižici je nanizal pisatelj 33 tehtovitih nauk, pospešujočih časno in večno blaginjo kristijanovo. Za vzgled navajam XIII. nauk: „Igrè se varuj. Igra je že marskteriga v' nesrèčo spravila. Kdor igra za kratek čas, po nemarnim in po neumnim lép, žlahten čas zapravlja, kteriga bi lahko v' boljši reči obrnil. Vidil bo, kako mu bo enkrat časa zmanjkovalo, pa več ga ne bo mogel nazaj perklicati, ker ga je po nerodnim zgubil. Kdor igra za dobiček, bo še ob to prišel, kar ima. Le to misli, da per igri še ni nikol nobeden obogatel. I. Kor. 10, 7. „Ne bodite kakor malikvavci, od kterih je pisano: „Ljudjé so sédli, de bi jedli ino pili, ino so vstali, de bi igrali.“ Kadar boš k' igram vabljen in klícan, béži, zapústi hitro tovaršijo, ali če jo zapustiti ne moreš, kaj drujiga v' roke vzami.“

XXVIII.: „Brez prave potrebe nikoli nikogar ne tožuj. Če boš ti druge tožil, bodo tudi drugi tebe tožvali, ino nikoli ne boš pokojniga sercá imel. Če ti je tudi kaka majhna škoda, rajši jo tèrpi, kakor de bi se prepiral in pravdal. Ako bi se imel za petdeset goldinarjev pravdati, raji jih še pédeset zraven daj, ino pravdo pústi, de boš v' miru živel. Tako pravi nekdamni stari pregovor. Ogibaj se tedaj zabavljáčov“.

7. **Sveti križev pot** s podobami. Spisal J. Cigler. Te knjižice se mi ni posrečilo dobiti v roke. Naslov sem ji prepisal iz „Zgodnje Danice“ 1854, list 13., kjer se ne omenja, ni kdaj ni kje je prišla na svetlo.

8. Poleg navedenih nabožnih knjig je izdal Cigler: **Eksercicije, to je Nauki in premišljevanja od nar imenitniših resnic svete vere.** Spisal ranjki č. g. Mihael Hofman, nekdamni korar v Novim Mestu. Natisnil J. Blaznik 1839. 8. XV. 277. V predgovoru opisuje iz-

datelj življenje Hofmanovo. (J. Marn, Jezičnik XXIII. 56.) Pred tremi leti je znova izšla ta knjiga vsa predelana pod naslovom: „Eksercicije ali tridnevne duhovne vaje za pobožno kmečko ljudstvo po načrtu sv. Vincencija Pavljanskega. V Ljubljani 1889. Natisnili in založili J. Blasnik-ovi nasledniki.“ Poleg cerkvenega odobrenja tiči opomnja, veleča, da so te eksercicije osnovane po Mih. Hofmanu in Fr. Veritiju.

Dne 12. listopada 1830 je šel pobožni duhovnik ljubljanske škofije Friderik Baraga*) v Ameriko. Slovenci niso imeli tedaj časnikov, ki bi jim bili kaj poročali o njih slavnem rojaku, zato jim Cigler posloveni prezanimiva Baragova pisma opisujoča njegovo misijonarsko delovanje v Ameriki, ter jih da v dežel pod naslovom:

*) L. 1854 se je Baraga kot škof vrnil v domovino. Obiskal je tudi Dolenjsko. Cigler nam je ohranil v dopisu iz Višnje gore v »Novicah« 1854 št. 12. z 11. svečana zanimiv prizor s tega potovanja: »V ponedeljek 30. dan preteklega mesca ob 10. uri pred poldne so se pripeljali v Višnjo goro milostljivi gospod Friderik Baraga, škof mišiganski v severni Ameriki, s svojo sestro gospo Greselnovo, popotvaje na svoj rojstni dom v Trebnje na Dolensko. Ustavijo se v gostivnici pri Sp. in ukažejo napraviti hitro kosilice, in povabijo k sebi domačo duhovščino. Pogovarjajo se neizrečeno prijazno z vsimi in povedali so veliko važnega ob kratkem. Bila je pa ravno tisti dan in tisto uro v višnjegorski farni cerkvi poroka. Ženin A. M. je bil iz Novega mesta, nevesta M. S. iz Višnje gore, oba premožna. Po tukajšnji navadi se podajo ženitvavci ravno v tisto gostivnico, spraznit ga kak poliček pred kosilom; vedili niso, kdo je v zgornji izbi. Bilo je ženitvavcov šest parov z ženinom in nevesto vred. Godcov niso imeli. Tiho, mirno in spodobno se obnašajo. Preden se škof odpeljejo, pošljejo ženitvavci, ki so pozneje zvedili, da so prečastiti škof gori, enega izmed svojih prosit da bi blagovolili ženitvavcem podeliti sveti blagoslov, kar so škof precej z veseljem dovolili. Na to pokleknejo vsi ženitvavci po veži, možki na eno, ženske na drugo stran, ženin in nevesta v sredi. Škof pri-

9. «Bratovšina s. Leopolda, k' pomóci misijonarjam, to je poslanim oznanvavcam keršanske katolške vére v' Ameriki; ali popis, kako se karšanska katolška véra v' Ameriki razširjá. Iz nemškiga spisal Janez Ciegler, fajmašter per s. Tilnu v' Višnji gori. V' Ljubljani 1833, Natisnila Rozalja Eger. Na prodaj per Janezu Klemenzu, bukvovezu.» 8. 72.

Cigler — sotrudnik „Novicam“ in „Drobtincam“.

Dvajset let je sodeloval pri Bleiweisovih „Novicah“. Takoj prvo leto jih je podprl s prirodoznanjskim člankom: „Luna“ („Nov.“ 1843, str. 97—99.) Tu omenja tudi vraž, ki se nahajajo med našim ljudstvom o luni. „Tudi pri nas na Kranjskem se je še ohranila vraža ali prazna vera, ktera pravi, de mož, kateri se v luni vidi in kladvo v rokah derži, je kovač, kateri je s kladvom svojo mater po glavi vdaril in vbil. Drugi pravijo v luni je Kajn za kazen ali štrafingo, ki je svojega brata Abelna umoril. Še več drugih vraž in praznih vér se najde med ljudmi, kar lise v luni zadeva; ker ljudje ne vedo, de to stori le sénca visocih gorá v luni, kolikoršne velikosti ni najti na naši zemlji.“ Podpisal se je: Višnjagorc. Ta psevdonim je poleg pridevnika: Višnjagorski ali J. V—i rabil tudi pozneje.

dejo z zgornje izbe, spremljani od domače duhovšine, se vstopijo med klečejoče, povzdignejo svoje roke, in ju blagoslové. Prec po tem se vsedejo v kočijo in se odpeljejo v Trebnje. — To je bilo ženitvavcem in drugim pričijočim veči veselje, ko nar prijetniši godba. Konca ne kraja ni bilo pogovora, kolika sreča je zadela ženina in nevesto, precej po poroki doseči škofov žegen od tacega daleč po svetu slavnega škofa — našega rojaka. Gotovo bosta pomnila ta srečni dan vse svoje žive dni.» — Višnjagorski.

Uredniku je nedostajalo sodelavcev. Ni čuda torej, da kliče v „pogovorih vredništva“ („Nov.“ 1844 str. 28.) „Gosp. Višnjagorcu: Jih prosimo nas večkrat s svojimi dopisi razveseliti!“ Na ta poziv mu je poslal Cigler poleg že navedenih „Ljubljanskih kovačev“ in korenite razprave „Novih navad ne zaničovati“ — „Besedne vganjke“ (str. 132.), kmetijski članek: „Ječmenova rodovitnost“ („Nov.“ 1844, str. 170 in 171) in kratkočasnico: „Dokončana pravda“ (str. 176).

L. 1845 so prinesle „Novice“ iz Ciglerjevega perra: „Zobačnik“ (kratkočasnica) (str. 12.) in „Persego.“ Poslednjo prigodbo navaja kot svarilo zoper krivo prisego in zoper napačno misel, češ, da je prisega v pisarni pred gosposko brez pomena.

Razen „Žalostne pustne zgodbe“ in člankov „Staršam v poduk“ in „Pridnost potrebna“, katerih smo že vzeli v misel na str. 25. in 26., objavil je l. 1846 v „Novicah“ poleg anekdote „Pohujšljiva ženska noša“ (str. 188.) spis „Korist čebelic“ (str. 122.) S prijetno besedo opisuje bučelar Cigler svojo medonosno ljubljenko. Zlasti povdarja, kako pospešuje bučela rodovitnost dreves in drugih rastlin. „Treba je, de bi kmetovavci bolj čislali in več špogali čebelic, ktere so nam toliko koristne, in nam mnogo dobička prinesejo.“

Leta 1848 je posijalo solnce svobode tudi pred slovenska vrata, tedaj je napočil 2. malega travna „Veseli dan v Višnjigori.“ Pod tem naslovom je opisal Cigler v „Novicah“ 1848 str. 61 ustanovitev narodne straže v Višnji gori. „Zvečer je bilo vse mesto v svetlobi. Po vsih oknih so sveče gorele, ne le samo po mestu, ampak tudi zunaj mesta v kan-

tonski grajšini, v farovži, v kaplanii in v šolmojstrji je vse migljalo po oknih. Tako so Višnjani 2. dan malitravna 1848 z velikim veseljem obhajali in presvitliga cesarja za dovoljeno konstitucijo hvalili, in celi večer očitno na trgu lepe pesmi prepevali cesarju v hvalo. Mir, edinost in ljubezen do cesarja in do naše drage domovine si bodo Višnjani tudi prihodnjič z vso močjo ohraniti prizadevali.“ Prerokovanje Ciglerjevo je skalil 5. dan grudna 1850. l., ko se je 80 nekdanjih podložnikov Pogensperških siloma uprlo zoper komisijo za uravnavo zemljiške odveze. Tedaj je bil žalosten dan v Višnji gori, toda te sramote ni mogel razglasiti po časnikih preblagi župnik Cigler, preveč je ljubil svoje Višnjane.

Jako zanimiv članek je priobčil „Višnjagorski“ v „Novicah“ 1848 str. 197: „Ozir na pretečene čase na Krajskim“. To so spomini svedoka francoskega gospodstva l. 1809. Omenivši ustanovitev Ilirije, poroča o mērijah in o civilni poroki. Naše dede hvali, da so se trdno držali sv. katoliške Cerkve, njene zakona, njenih praznikov: „Krajncam na čast vender moramo reči, de ga skorej ni bilo na Krajskim nobeniga ženina in nobene neveste, ki bi bil samo z mērovo poroko zadovoljin, ampak vsi zakonoželjni, so se dali tudi v cerkvi oklicati in poročiti. — Zoperno je bilo Krajncam, kar je francozko vladarstvo ojstro zapovedovalo, de so mogli vsako novorojeno dete narpervo nesti k mēru, ki je otroka ogledal in ga v rodne bukve zapisal. Fo tem še le so smeli otroka v cerkev h kerstu nesti. Še hujši je žalilo Krajnce, ker so bili od nekdej radi bogoslužni, de so Francozje skorej vse zapovedane praznike overgli in jih v delavnik spreminili. Samo Sveti dan, vnebohod J. K. in Velki

šmarn so ostali. Praznik s. rešnjiga telesa so Krajnci posebno pogrešali, kér so bili navajeni tisti praznik vsako léto z častitljivimi procesijami obhajati, — bil je takrat deloven dan. Delati vender tisti dan se nobeden ni predreznil na Krajskim.

„Pred 50 leti“ je „kratkočasna podučnica“, ki jo je objavil „V—i“ v „Novicah“ 1852 str. 391. V nji šiba lahkovernost kmečkega ljudstva.

V „Novicah“ 1854 str. 206 in 207 je opisal Cigler svoj mnogoletni zavičaj v zgodovinskem in krajepisnem članku: „Višnjagora“.

Po štiriletnem molku se je zopet oglasil „Višnjagorc“ v „Novicah“ (1858 str. 378.) z drobtino: „Za poduk in kratek čas“, v kateri zavrača vero na „copernije“ pri toči, pri živini.

L. 1859 je priobčil smešnici: „Bezeg daj moža“ (str. 14) in „Ukleti osel“ (str. 172).

Najmarljiveje je sodeloval pri „Novicah“ l. 1860. Njegovi so: „Posvetni blagri“ (str. 108), „Jezikoslovne posebnosti“ (isto tam), „Kukovica“ (str. 114), „Dva draga kamna“ (str. 122), „Napoleon III. študent v Avgšburgi“ (str. 141), zanimiva „Črtica iz življenja sedanjega papeža Pija IX.“ (str. 172), „Podučljivi pregovori“ (str. 195) in „Kratkočasnica“ (str. 377).

„Novice“ z l. 1862 hranijo Ciglerjev spis: „Čudno je, da Nemci tako radi padajo“ (str. 116). Kakor v „jezikoslovnih posebnostih“ združuje se tudi tu spretni prevajalec s humoristom. Evo vam nekatereh zgledov, kako naši sosedje radi padajo: „Če se kaj posebnega zgodi = Es ist was besonderes vorgefallen. — Če Nемеc sliši vstreliti = Ein Schuss ist gefallen. — Če je Nемеcu kaj všeč bilo = Das hat

mir gefallen. — Če Nemcu kaj na misel pride = Es ist mir beigefallen. — Če se kaka reč zamudi = Verfallen. — Če se na koga domisli = Auf ihn verfallen. — Stave = Fallstricke. — Zagraje na višavah = Fallschirm. — Most, ki se vzdiguje = Fallbrücke. — Od časa do časa = Von Fall zu Fall. — Nastava za žvaldo (?) = Die Falle. — Greh = Sündenfall. — Slap = Wasserfall. — Če se komu kaka nesreča primeri = Unfall. — Bolezen ga je zadela = Die Krankheit hat ihn überfallen itd. — Tako je 48krat padel, pa še bi se našel kakošen „Fall“. — Al se tedaj čudite, da nas „Triesterca“ pa „Tagespošta“ zmiraj le napadate — „anfallen?“ vprašuje „Višnjagorski“, naštevši malodane pol stotino nemških padcev.

V istem letniku opisuje „Bandera in grbe obrtniških in rokodelskih družb“ (str. 212). Pripoveduje nam, kake zastave, grbe in katere zaščitnike imajo: zdravniki in apotekarji, peki, olarji, bukvozezi, bukvtiskarji, bukvarji, vozniki, vrtnarji, krčmarji, strojbarji, steklarji, zlatarji in srebrarji, lončarji, strugarji, kovači, klobučarji, glavnikarji, kotlarji, krznarji, čevljarji, krojači, tesarji, lectarji, zidarji. Poslednja precej pikra kratkočasnica, ki jo je priobčil „Višnjagorski“ v „Novicah“ 1862 str. 394 nosi naslov: „Nemčeva domačija kje je?“

Tam pa tam tiči v „Noviških“ letnikih tudi kak dopis Ciglerjev. Poslednji, ki ga je poslal „Novicam“ l. 1863, opisuje točo, ki je 4. malega srpana pobila po Višnji gori. —

V „Drobtincah“ za l. 1848 je podal „Višnjagorski“ Slovincem zgodbo „Nepoznan rešitelj“ (str. 102—104). Isto snov opeva Koseski v „Pesmi

od vrlega moža“. Cigler završuje ganljivo pripoved s stihom:

«Ljubi bližniga ko sebe,
Bog bo ljubil tudi tebe.»

Ciglerjeva slovstvena ostalina.

Izpregovoriti mi je še o slovstveni zapuščini Ciglerjevi. V last je prišla glavnemu dediču Jožefu Jakliču, posestniku in trgovcu v Šmartinu pri Litiji. Kaj je obsegala, nisem mogel dognati. Največ je bilo baje cerkvenih propovedij, hranečih zanimive beležke o raznih potovanjih Ciglerjevih. Vrnivši se z daljšega pota, pripovedoval je rad svojim župljanom s prižnice, kar je videl ter doživel na tujem. V ostalini je bil najbrže tudi njegov rokopis „Olikanega Slovenca“. Vsi ti kaligrafski pisani listi so romali drug za drugim v obliki raznih zavojev iz prodajalnice v slovenski svet. Ohranil se je za spomin na rajnega ujca samo rokopis praktiške vrednosti:

„Skušnje gospodarske in sdravilske spisal Janez Cigler, Fajmošter v Višnjigori“. Tak naslov nosi listič (v 8), vtaknjen v 48 listov obsegajoč zvezek (v 4). Vplatničen je v debel črn papir, s kakoršnim ovijajo sladorne klobuke. Prvi list je prazen. Na naslednjih štirih listih je zabeleženih 37 zdravilskih izkušenj. Za vzgled bodi 19.: „Hud kašelj pri otrocih ozdraviti. — Kader otrok prav močno kašlja, napravi mu kozarc mlačne vode, v ktiri je malo sladkorja (cukra) raztopljenega in blak od jajca rastepen. Dajaj mu vsako uro eno žlico tiste mlačne vode po dnevu in po noči. Kmalo bo dobro. — 20.: Bolne pljuča ozdravit. — Spomlad naberi peres od rudečih jagod, peres od kamilc in peres od peteršila, posuši jih in ko bo treba, pi tisto kuhano vodo

(čaj) mlačno vsak dan trikrat“. — Šestemu listu na čelu je naslov: „Gospodarske Skušnje“. Nabral jih je 267. Kakor zdravilske, takisto tudi te niso izvirne. Pri nekaterih sam pove, od kod jih je zajel. Viri so jim: „Novice“, „Laibacher Zeitung“, „Vaterland“, „Bürger- und Volkszeitung von Bruneck“. Evo ti 4. izkušnje: „Kako madeže iz černih oblačil spraviti. — Naberj eno pest peres figovega drevesa, deni jih v lonec, zalij jih z vodo, pristavi h' ognji, de se polovica povre. S to vodo pomaži madeže, preč bodo“. — 149. Kdaj naj se kosi merva in kdaj otava. — Kosi mervo takrat, kader je zgorna trava v polnim cvetji. Otavo kosi pa vselej v sredi septembra, to je po mali maši. O mlaji nikoli ne kosi, ampak o polni luni. — Na drugi strani 25. lista zgoraj stoji zadnja — 267. izkušnja: „Rane hitro zaceliti“; prepisal jo je iz „Novic“ l. 1869 dva meseca pred smrtjo, ki je pisatelju zacelila težko rano na nogi. Od 268. izkušnje je ostala gola številka, potem je 21 listov praznih.

* * *

Z jezikom Ciglerjevim so se vsaj nekoliko seznanili č. čitatelji iz posamičnih odlomkov, ki sem jih navel iz njegovih spisov. „Kar se pa tiče jezika — piše Fr. Levstik — moramo reči, da je za 1836. leto dovolj pravilen, prijazen, domač, lahko umeven, ponaturen, še celo blagoglasen. V lepem redu se versti misel za misljo; pisava ni skrotovičena, kakor je dan danes navada med nami, ki nacepimo časih toliko stavkov v stavek, da se dostikrat naposled še ne vé, kaj pripovedujemo; ki tako nenaturno besede narejamo in stavimo, kakor vsi tisti, ki nimajo nič okusa.“ Kar

o „Sreči v Nesreči“, isto velja več ali manj tudi ob ostalih spisih Ciglerjevih.

V slovenščini mu je bil kažipot Ravnikar, vendar je Ciglerjeva pisava vse bolj domača. Deležniki,¹⁾ kateri tolikrat rabijo Ravnikarju, so v Ciglerjevih spisih redki. On piše neprisiljeno, tako kakor govori prosti narod. Vidi se, da je marsikateri izraz pobral med ljudstvom ter mu odprl pot v knjigo. Včasih zadene sicer ob slovnico,²⁾ ponekod je nedosleden,³⁾ ali pa mu uide kaka nemška tujka: „trošt, brumen, cukar, soldat, kušniti“ itd., vendar pa se ponaša z mnogimi krepkimi besedami: „Zavitarji, plača, zagrad ali ograd (šance), stan (logar), kopač ali knap, umetalni, umetalnost, zgrajen itd. Ciglerjev zlog je za njegovo dobo uzoren. Tako je mogel pisati le mož, ki je bil poleg materinščine vešč trem slovanskim jezikom.

Cigler je zvest ostal stari bohoričici, dokler niso „Novice“ uvele gajice. Te se je rad poprijel. Svoje „Mašne bukvice“ in „Duhovni studenc“ je dal ponatisniti v novem pravopisu. Metelčico je sicer pohvalil v omenjenem spisu „Literarische Notiz aus Krain“,⁴⁾ dejanski ji pa ni bil udan. —

¹⁾ «Prodajo ga potem memhodeočim kupčevavcam» (Bratovščina sv. Leopolda str. 51.).

²⁾ «pred dvema leti» (istotam str. 34.), dajalnik: «keršanskim zapóvedam» (istotam str. 51).

³⁾ «26. dan maliserpana» (str. 53), potem pa: «26. dan maliga serpana»; «mesca prosimca», malo pozneje pa: «mesica prosimca» (str. 53.); «v letu» («Živl. s. Heme» str. 68.) na drugi strani pa: «v leti» itd. Orodnik na «oj» je zasejala najbrže popravljalčeva roka v «Živl. s. Heme» — knjiga je izšla v Celovcu; na str. 17.: «z zaloj hčerjoj Marjeto»; str. 24.: «pod črnoj zemloj».

⁴⁾ O Metelkovem «Lehrgebäude der sl. Spr.» piše: «In dieser Grammatik, welche mit einer äusserst interessanten Vorrede ver-

Kakor marsikoga pred in za njim prehitel je tudi Ciglerja čas in oni pisatelj, ki je l. 1829 tako vneto preslavljal slovenski slovstveni napredek, zapisal je v zasebnem pismu 15. velikega travna 1867 rezke besede: „Nikakor nisem zadovoljen s temi novimi prenapetneži, ki svojevotjno kujejo nove besede in slovnica pravila ter nam jih usiljujejo, zato bodo vse pokvarili“.

Četrto stoletja je minilo od tedaj in prerokovanje matorega starčka se ni izpolnilo; pač pa se izvršuje prerokba v najkrepkejši moški dobi stoječega Ciglerja z l. 1829 — prerokba, da se bodo Slovenci kdaj kosali s svojimi omikanimi sosedi.

* * *

Stoletnica rojstva Ciglerjevega nas živo spominja onih del, s katerimi je slavljenec pripomogel k našemu napredku.

Cigler je pokazal slovenskim pisateljem, kako naj pišejo za narod. On je zajemal svoje povesti iz domače zgodovine. Segel je nazaj v preteklost koroško ter vtrgal Slovencem cvetko božjo — sv. Hemo. Na francoske vojne opira se nekoliko „Sreča v Nesreči“, popolnoma pa „Deteljica“. Z domačih tal so vzrastli junaki, ki jih srečujemo v njima.

Uglajen jezik diči spise njegove. Pred pol stoletjem se je trdo godilo slovenščini pod marsikaterim peresom. Nemščina je molela iz proizvodov te-

sehen ist, stellt der Verfasser eine verbesserte, oder vielmehr eine ergänzte Orthographie der slovenischen Sprache auf, um sie der Vollkommenheit näher zu rücken, und das Studium derselben auf eine auch den Verstand, nicht bloss das Gedächtniss beschäftigende Weise angenehm zu machen.*

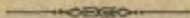
danjih književnikov naših na vseh voglih; Cigler pa je pisal lep blagoglasen jezik.

S svojo „Srečo v Nesreči“, s sv. Hemo, z „Deteljico“ in s „Kortonico“ je v nemal naše ljudstvo za knjigo slovensko in vnema ga še danes. Ponašal se je pred petdesetimi leti, kdor je imel v lasti Ciglerjevo „Srečo v Nesreči“. Ko pa se nam je rečena knjiga l. 1882 v Tomšičevi izdaji pomlajena vrnila, sprejeli smo jo zuova oberoč. Slovenski mladenič jo čita l. 1892 z istim zanimanjem, kakor jo je čital ded njegov pred polstoletjem.

Sorodnost slovanskih jezikov, ki so jo naglašali naši slovničarji počenši z Adamom Bohoričem pa do Jerneja Kopitarja in Frančiška Metelka v svojih slovnica, oznanjal je Cigler v svojih povestih. On je jeden izmed prvih buditeljev slovanske zavesti med našim prostim ljudstvom.

Od l. 1836 pa do l. malega srpana 1858, ko je izšel Levstikov „Martin Kerpan“, bil je Janez Cigler prvak slovenskih povestničarjev.

Slovstveni dom slovenski ne zabi nikdar imena njegovega; vsaj mu je nekdanji višnjegorski župnik Janez Cigler priložil marsikatero trpežno opeko tedaj, ko je lezel ljubljeni dom naš s temelja kvišku. — Preprosta Županova hiša v malo znanem Udmatu je lahko ponosna, ker je dala tako vrlega slovstvenika slovenskemu narodu.

Pripomnja.

Janeza Ciglerja omenja J. Šafarik v «Geschichte der südslavischen Literatur», 1864, str. 43.—76., 139., 148., J. Janežič v «Kratkem pregledu slov. slovstva», str. 148., Fr. Levstik v «Glasniku» 1. zv. str. 83. in 2. zv. str. 15., 35. in 54., pl. Kleinmayr v «Zgodovini slov. slovstva», str. 115., J. Tomšič v «Predgovoru» k 2. izdaji «Sreče v Nesreči» in po njem «Ljubljanski Zvon» 1882, str. 570., R. Perušek v «Uvodu» k 2. natisu «Kr. Čbelice», str. 10. V misel ga je jemal J. Marn v «Jezičniku ali Metelko v slov. slovstvu» str. 28. in 131., in v «Jezičniku», XV. str. 6. in XVIII., str. 42; obširno pa je opisal literarno delovanje njegovo v «Jezičniku», XXIII. str. 54—58. Životopis Ciglerjev je priobčil Harambaša v «Ljubljanskem Zvonu» 1892, str. 424 in 544.

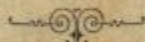
Poleg teh tiskanih virov so dali podlago navzočnemu delcu prijazni ustni in pismeni prispevki čč. gg. župnikov: Martina Barliča, vpokojenca v Moravčah, Frančiška Kumra v Mošnjah, Martina Malenška pri sv. Petru v Ljubljani, Martina Narobeta v Zapogah, Jakoba Raspotnika v Višnji gori, Janeza Terana v Ljubnem in Frančiška Waldeckerja, vpokojenca pod Šinkovim Turnom, č. g. škofijskega tajnika Jožefa Šiške, g. železniškega načelnika na Savi Frančiška Podkrajška, g. nadučitelja v Višnji gori Janka Skrbince in posestnika v Šmartinu pri Litiji g. Jožefa Jakliča. Vsem gospodom bodi pristrčna zahvala, poslednjemu zlasti še na podobi Ciglerjevi, katero je blagovolil izposlovati od neke sorodnice!

Omenjeni netjak pisatelj je hranil še pred malo leti sliko Ciglerjevo, narejeno na steklu l. 1848 v Benetkah. Dne 30. kimalca istega leta se je dal Cigler fotografovati tudi doma. V Višnji gori se je vstavil ondaj neki potujoč daguerotipec. Napravil je Ciglerju dve podobi, obe jednako veliki (z ozkim pozlačenim okvirjem vred merita 11 cm vis. in 8.5 cm šir.). Na drugo stran jima je prilepil vpodobljenec svojeročni napis: «Joan. Ziegler — Pfarrer in Weixelberg, daguerotipirt — am 30. September 1848. — Von einem durchreisenden Daguerotipisten». Neznani umetelnik je izvršil obe sliki

na posebrenih bakrenih ploščah. Na jedni je preminila Ciglerjeva podoba že docela, druga nam je še ohranila pisateljev obraz in po ti je posnel slikar g. Ljudevit Grilc podobo, ki stoji ti knjižici na čelu. Še nekaj let in tudi ta daguerotipiški snimek bi bil obledel popolnomu; Slovencem pa bi bila izginila z njim Ciglerjeva podoba za vselej.

K sliki rodišča Ciglerjevega mi je dodati opomnjo, da nam Županova hiša v Udmatu ni samo radi tega znamenita, ker se je ondu rodil prvi povestničar slovenski, nego tudi kot stavbni spomenik. To je stanišče slovensko iz druge polovice preteklega veka. Na hrastovi prečnici v hiši stoji namreč letnica: 1761. —

Prelistal sem slovenske liste, ki so izhajali l. 1869, išoč nekrologa pokojnemu pisatelju slovenskemu Janezu Ciglerju. Nisem ga našel. Niti jedne vrstice mu ni posvetil noben slovenski časopis v slovo. Madež nehvaležnosti naj izgine o stoletnici rojstva njegovega! Da-si rodišče njegovo — kakor kažejo okoliščnosti — ne dobode spominske plošče, v srcih slovenskih ostani imenu Ciglerjevemu na veke hvaležni spomin!

KAZALO.

	Stran
Ciglerjevo življenje	5
Rojstveni dom Ciglerjev	6
Grobni spominek	11
Cigler — duhovnik	12
Ciglerjev značaj	15
Cigler — slovenski rodoljub	21
Cigler — slovenski pisatelj	27
Ciglerjeve pesmi	28
Povračilo	29
»Ljubljanski kovači«	30
Ciglerjeve povesti	33
Cigler — nabožni pisatelj	37
Cigler — sotrudnik »Novicam« in »Drobtinicom«	43
Ciglerjeva slovstvena ostalina	48
Pripomnja	53

Knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda.

I. zvezek: „ Franc Jožef I. , cesar avstrijski“,	strani 64, stane	—	gld. 15 kr.
II. zvezek: „ Rudolf Habsburški , oče avstrijske cesarske rodovine“	strani 77, stane	—	" 20 "
	100 izvodov vkup	15	" — "
III. zvezek: „ Valentin Vodnik , prvi slovenski pesnik“, strani 58, stane	—	"	15 "
IV. zvezek: „ Junaki “, I. snopič, strani 88, stane	—	"	25 "
	100 izvodov vkup	20	" — "
V. zvezek „ Matej Ravnikar , tržaškopoprski škof“, strani 36, stane	—	"	10 "
VI. zvezek: „ Pesni Valentina Vodnika “, strani 64, stane nevezan . . .	—	"	15 "
	vezan	—	" 20 "
	100 izvodov vkup	{	nevezanih 10 " — "
		}	vezanih . 15 " — "
VII. zvezek: „ Junaki “, II. snopič, strani 102, stane nevezan	—	"	30 "
	vezan	—	" 35 "
	100 izvodov vkup	{	nevezanih 25 " — "
		}	vezanih . 30 " — "
VIII. zvezek; „ Janez Cigler , slovenski pisatelj“, strani 56, stane vezan	—	"	20 "
	100 izvodov vkup, vezanih	15	" — "

